

BARBARA WŁAŻLIK

TWÓRCZOŚĆ PLASTYCZNA W EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Poznań 2017

Recenzja
dr Ryszard Gołębiowski

Skład komputerowy
Marta Walachowska
Justyna Dębowska

Korekta językowa
Irena Kucharczyk

Projekt okładki
Joanna Popiołek

Copyright©2017 by
 wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa
All rights reserved

ISBN: 978-83-65096-24-1

 wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa
ul. Orzeszkowej 1, 60-778 Poznań
tel. 61 851-05-18
e-mail: kierownik.wydawnictwa@wsb.net.pl
www.wsb.net.pl

Druk i oprawa
„ESUS” Agencja Reklamowo-Wydawnicza
ul. Południowa 54, 62-064 Plewiska
tel./fax 61 835-35-36
www.esus.pl

Wydanie pierwsze
Druk ukończono w listopadzie 2017 r.

*Składam podziękowania mgr Izabeli
Posmyk, studentom Wyższej Szkoły
Zarządzania i Administracji w Opolu
(w szczególności Katarzynie Jagiele i Annie
Kazior), za pomoc w tworzeniu tej publikacji.*

Autorka

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	7
Rozdział I Znaczenie technik plastycznych w edukacji przedszkolnej.....	9
1.1 Diagnozowanie psychiki dziecka w wytworach plastycznych.....	9
1.1.1 Rozwój psychofizyczny.....	9
1.1.2 Dziecko jako twórca	11
1.1.3 Rysunek rodziny jako źródło informacji	13
Rozdział II Techniki plastyczne w terapii pedagogicznej.....	15
2.1 Znaczenie twórczości plastycznej w oddziaływaniach terapeutycznych.....	15
2.2 Rodzaje oddziaływań terapeutyczno-wychowawczych	17
2.3 Rola terapeuty.....	17
2.4 Postępowanie diagnostyczne w terapii	18
2.5 Cele terapii z wykorzystaniem technik plastycznych	20
2.6 Zasady terapii z zastosowaniem terapii plastycznych.....	20
2.7 Etapy terapii	20
2.8 Plastykoterapia	21
2.9 Załączniki	27
Rozdział III Przykłady twórczości plastycznej	43
3.1 Kolorowa jesień.....	43
3.2 Zimo, baw się z nami.....	65
3.3 Wiosna wokół nas	72
3.4 Zawitało lato	82
Bibliografia.....	89

SŁOWO WSTĘPNE

*Obrazek, który dziecko rysuje, czy maluje,
jest czymś więcej, niż bazgraniem na papierze;
w chwili tworzenia stanowi wyraz
całej osobowości dziecka.*
Viktor Lowenfeld

Własna twórczość plastyczna towarzyszy dziecku od najwcześniejszych lat. Brakuje mu bowiem słów, by wyrazić to, co czuje. Rysując, uczy się, odkrywa samego siebie, wyraża własny świat emocjonalny, który ewoluuje w miarę jak nabiera świadomości i zmienia się. Odnajduje w nim ukryte pytania, radości, lęki, miłość i strach. Dziecięce obrazki są prawdziwą kopalnią informacji – pokazują uczucia, pragnienia, lęki, a nawet charakter autora. Rysunek dziecka to przesłanie, swobodna twórczość wyrażająca się w spontanicznym języku symboli. Umiejętność roszyfrowania w odpowiednim momencie owego przesłania (które za każdym razem jest inne i niepowtarzalne) pozwoli wzbogacić więź łączącą nas z dzieckiem oraz pomóc w rozwijaniu własnych możliwości, w miarę, jak będą dawały o sobie znać.

Twórczość plastyczna w przedszkolu pełni bardzo ważną rolę. Za jej pośrednictwem dziecko gromadzi szereg doświadczeń twórczych i poznawczych. Kształtuje osobowość oraz charakter, ukazuje przeżycia, emocje, niewypowiedziane słowa, żale i prośby, a także niedzielone z nikim smutki i radości. Dziecko w wieku przedszkolnym rozwija twórczość plastyczną ze ścisłą łącznością z jego rozwojem twórczej wyobraźni, zainteresowań, spostrzeżeń i pamięci wzrokowej. Zajęcia plastyczne to ulubiona forma działalności dziecka już od najmłodszych lat. Stanowią one doskonały instrument diagnostyczny dla pedagoga i dają poczucie satysfakcji z własnego działania. Mobilizują dzieci, uzewnętrzniają oraz pomagają w pokonywaniu i przekraczaniu własnych barier.

Przedstawiona *Twórczość plastyczna w edukacji przedszkolnej* ma na celu przybliżenie wychowawcom, pedagogom, nauczycielom przedszkola, a może i rodzicom znaczenia twórczości plastycznej i jej wagi w ogólnym rozwoju dziecka, a także w oddziaływaniach terapeutycznych prowadzonych w przedszkolu. Zamierzeniem niniejszej pracy jest przekonanie zainteresowanych, iż każde dziecko jest twórcą swojej pracy plastycznej, która niejednokrotnie zadziwia swoją niezwykłością i oryginalnością. Bywa również odkryciem jego uczuć, przeżyć, stanów emocjonalnych, a także różnego rodzaju problemów. Jest też ważnym źródłem informacji o dziecku, jego potrzebach, możliwościach rozwojowych i zdolnościach.

W rozdziale pierwszym zostały scharakteryzowane fazy i okresy rozwoju twórczości plastycznej dzieci, które mają istotny wpływ na diagnozowanie ich umiejętności zarówno w normie intelektualnej, jak również z problemami i zaburzeniami rozwojowymi. Są podstawą do właściwej interpretacji rysunku dziecka, jego umiejętności i sprawności manualnej, wiedzy o otaczającym go świecie, rozwijającej się wyobraźni, a także zdolności i zamiłowaniach plastycznych.

Rozdział drugi został poświęcony problematyce wykorzystania technik plastycznych w terapii dziecka w przedszkolu. Kolejne punkty rozdziału drugiego akcentują znaczenie twórczości plastycznej dziecka w oddziaływaniach terapeutyczno-wychowawczych, uzasadniają potrzebę organizowania ich

w pojawiających się sytuacjach problemowych dziecka oraz wskazują właściwą drogę postępowania diagnostycznego wychowawcy, terapeuty, a także wyboru odpowiedniej techniki plastycznej do rodzaju zaburzeń i problemów dziecka.

W rozdziale trzecim zaprezentowane zostały techniki plastyczne posiadające funkcje edukacyjne i terapeutyczne. Ogół może stać się źródłem inspiracji do tworzenia przez wychowawcę własnych kompozycji plastycznych, może pomóc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, a także poznać dziecko i zasugerować drogę terapii.

Zaprezentowana treść adresowana jest przede wszystkim do nauczycieli rozpoczynających pracę zawodową w placówkach przedszkolnych. Zachęca ich do swobodnego wyboru technik i sposobu pracy z dzieckiem.

Mam nadzieję, że z niniejszej publikacji skorzystają również rodzice i opiekunowie dzieci będących w wieku od 3 do 6 lat, bowiem istotą właściwego rozwoju twórczości dziecięcej jest wsparcie najbliższych mu osób, w tym głównie rodziców. Wspomaganie dziecka w tworzeniu jego własnej twórczości plastycznej przyczyni się do osiągnięcia sukcesów w sferze psychicznej, fizycznej i emocjonalnej.

Twórczość plastyczna w edukacji przedszkolnej nie pretenduje do doskonałości instruktażowo-metodycznej. Jej celem jest przyjsie z pomocą nauczycielom, rodzicom i opiekunom małego dziecka w ich pracy wychowawczej i edukacyjnej. Dlatego też byłoby dobrze, gdyby prezentowana treść wzbudziła szerszą dyskusję grona nauczycieli i pobudziła ich do dalszych rozważań o istocie twórczości plastycznej w pracy z dzieckiem.

Przykładowe prace plastyczne zamieszczone w rozdziale III wykonali studenci Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu na zajęciach *Metodyka artystyczna w edukacji przedszkolnej*.

Autorka

Rozdział I

ZNACZENIE TECHNIK PLASTYCZNYCH W EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

1.1 Diagnozowanie psychiki dziecka w wytworach plastycznych

1.1.1 Rozwój psychofizyczny

Rozwój psychofizyczny człowieka rozpoczyna się od chwili narodzin i trwa aż do osiągnięcia pełnej dojrzałości psychicznej oraz społecznej. Rozwój psychiki to wynik rozwoju struktury i funkcji układu nerwowego, zwłaszcza mózgu. Proces ten nie dokonuje się spontanicznie – wymaga aktywności samego dziecka, kierowanej przez dorosłych.

Okres przedszkolny to okres rozwoju dziecka między 3 a 6 rokiem życia. W czasie jego trwania zachodzi wiele zmian w psychice małego człowieka. Rozwój to proces postępujących po sobie zmian ilościowych i jakościowych. To doskonalenie się funkcji psychicznych i fizycznych. Jego tempo zależy od indywidualnych cech każdego dziecka. Już w pierwszych latach występują zauważalne różnice w jakości i postępie rozwoju. Mimo indywidualnej zmienności przeobrażeń w zakresie poszczególnych funkcji psychicznych istnieją bardziej ogólne prawidłowości i zmiany, którym podlega rozwój dziecka.¹

W sferze rozwoju przedszkolnego możemy wyróżnić trzy fazy:

1. Faza pierwsza (wczesna) obejmuje wiek od 3 do 4 lat.
2. Faza druga (średnia) obejmuje wiek od 4 do 5 lat.
3. Faza trzecia (późna) obejmuje wiek od 5 do 6 lat.

Zachodzące w rozwoju fizycznym dziecka zmiany między trzecim a szóstym rokiem życia charakteryzują się zwiększoną wydolnością całego organizmu oraz poszczególnych jego organów. Wraz z wiekiem dziecka zmieniają się wymiary jego ciała i następuje intensywny skok wzrostu. Zmiany te przyczyniają się do szybszego rozwoju motoryki dziecka, która charakteryzuje się między innymi wzrostem koordynacji ruchowej, co powoduje większą precyzję wykonywanych czynności.

Dziecko w tym czasie nabiera pełnej sprawności ruchowej (chodzenie, skakanie i bieganie). Angażuje się ono szczególnie we wszystkie czynności związane z poruszaniem się. Jednocześnie w tym okresie życia silnie rozwijają się zdolności manualne. Czterolatek chętnie bawi się już w wycinanie, przyklejanie, kolorowanie rysunków, nawlekanie koralików itp. Działania te nie tylko wspomagają rozwój sprawności manualnych, ale również rozwijają wyobraźnię.

Wraz z rozwojem ruchowym postępuje rozwój sfery poznawczej i działalności dziecka oraz jego życia emocjonalnego i społecznych form zachowania. W pierwszym etapie rozwoju przedszkolnego, dzieci odznaczają się wysokim egocentryzmem, zaznaczając własny punkt widzenia. Rozwój psychiczny dziecka w tym okresie ulega szybkim i znacznym zmianom. W tym czasie cechuje je duża pobudliwość nerwowa. Wynika ona z przewagi pobudzenia nad hamowaniem. Dziecko łatwo traci

¹ M. Kwiatkowska, Z. Kopińska, A. Landy, *Rozwój i wychowanie dziecka w wychowaniu przedszkolnym*, Warszawa 1970, s. 141